

De Weg van de Franken IV

Rome - Bari ±510 km

Onderdeel van de
Via Francigena del Sud

Ben Teunissen

Eerste uitgave, januari 2016
Tekst, kaarten en tekeningen © Ben Teunissen, 2016
Ontwerp en lay-out Ben Teunissen
Kaarten ©www.OpenStreetMap.org en
www.creativecommons.org
Tracks www.GPSies.com
Fotografie Carla Teunissen-Meijer
Foto voorkant: Via Appia Traiana [etappe 18]
Italiaans © **Piazza Italia**
Uitgave in eigen beheer **T**
www.dewegvande Franken.nl
info@dewegvande Franken.nl

ISBN 978-90-484-**eGuide**

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Ondanks alle aan de samenstelling van dit boek bestede zorg kan noch de auteur, noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Pelgrim of 'Grand Tourist'?

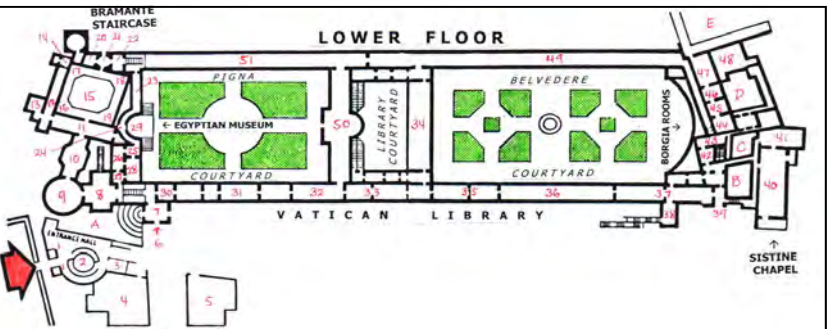
Je wilt op deze weg van de Franken naar het zuiden op weg gaan als pelgrim. Ongeveer zoals de eerste pelgrims uit de negende eeuw of de 'grand tourist' uit de zeventiende eeuw hun reis ondernamen. Je hebt er voor gekozen niet altijd op je wenken bediend te willen worden. Je gaat zelf op onderzoek uit en je wilt niet altijd per sé weten wat er de volgende dag zal gebeuren, waar je zult overnachten en welke ontberingen je er mogelijk te wachten staan. Je hebt er ook voor gekozen om niet verzeild te raken in het massatoerisme. Met honderden mensen die allemaal klakkeloos dezelfde route volgen. Natuurlijk kom je in de grotere steden niet om de massa heen, die haast elk beetje hoge cultuur soms letterlijk platloopt. Waarom waagt een pelgrim zich aan deze onderneming? Reist deze als pelgrim in zijn meest pure vorm, vertrekkend voor één vooraf bepaald doel naar een

specifieke locatie? Reist deze toch als Grand Tourist, ter educatie, om een opleiding te voltooien? Of reist deze pelgrim als een soort romanticus uit de negentiende eeuw, om de grootsheid van de natuur de ziel te laten overrompelen? De massatoerist daarentegen wil vooral zo veel

mogelijk dingen zien die de reisgidsen als bezienswaardig bestempelen. En hij neemt daarbij dan vaak niet de tijd voor persoonlijke bewondering of voor kritische reflectie, om een mening te

De Weg van de Franken IV

vormen over waar men zich vergaapt. De student Algemene Cultuurwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, Tessa de Vet, schreef hierover in de Volkskrant. Ze noemde als voorbeeld de stad Rome, waar de Vaticaanse musea net een soort IKEA zijn geworden: iedereen schuifelt naar voren, kijkt links en rechts,

Routeplan IKEA

een alternatieve route is niet mogelijk. De Sixtijnse kapel, schrijft Tessa, is net een sardineblikje, waarbij het maar goed is dat je naar boven hoort te kijken, om je blik af te leiden van de zweetoksel die zich twintig centimeter naast je bevindt. Dat zal de pelgrim op weg naar Bari zeker niet meemaken wan-

Sixtijnse kapel

neer hij bv. in Benevento door de prachtige kloostergang met zijn fontein van de Santa Sofia wandelt. Cultuur staat immers niet op zichzelf, zij heeft een mensenhands meester nodig. Er is toch zeker niets buiten de natuur wat zichzelf creëert. En wanneer wij ons als pelgrims het menselijke realiseren, kunnen we hier weer zelf over reflecteren. En als wij wensen, er ook kritisch over zijn. Niet zo vreemd dat Tessa de Vet tot haar uitspraak komt: 'Eigenlijk vind ik die Sixtijnse kapel helemaal niet mooi!'.

Vaticaanse musea

Maakbare pelgrimsroutes?

Ongeveer vijftien jaar geleden ontstond een hernieuwde belangstelling voor de pelgrimstocht, die bisschop Sigeric in de tiende eeuw vanuit Canterbury had gemaakt om in Rome zijn pallium op

te halen. Deze cirkelvormige mantel vormde het teken van verbondenheid tussen de bisschoppen en de Kerk van Rome. De herontdekking van deze route kwam onder andere voort uit de toenemende

Teatro Romano, Benevento

TIENDE ETAPPE IN HET KORT

++
Niveau

7:15 uur

Duur

27,4 km

Lengte

karakter: een tocht over heuvelachtige landelijke wegen en paden met weinig verkeer; rond het einddoel van de grote stad wordt het een drukke en minder aantrekkelijke wandeling.

horeca en winkels: je passeert enkele winkels en bars o.a. vlak na Ponte, toch wordt geadviseerd voldoende proviand en drinken mee te nemen. In **Benevento** zijn er volop mogelijkheden om te foerageren en kun je prima eten bij *Ristorante Il Posto in Citta* op de hoek van de Via Gaetano Rumbo met de Via Camp Salvatore Rampone.

pelgrimsverblijf: op de Viale San Lorenzo 8 (na de brug rechtsaf

vind je bij de *Curia Provinciale Frati Minor Santa Maria delle Grazie*, ☎39 0824 328216 een gastvrij onthaal; na ruim 2 km in de volgende etappe vind je als pelgrim onderdak bij de *Parrocchia del Beato Guiseppe Moscati*, ☎39 0824 53479 aan de Via Nicola Ciletti 9a [in de wijk Capodimonte]. **hotel e.a.:** het *Informazione Turismo*, ☎39 0824 319911 vind je aan de Via Nicola Sala 31; in het centrum nabij de kathedraal biedt *Airbnb* gastvrije accommodaties; een verblijf met goede ervaringen tref je in het *B&B Domus Traiani*, ☎39 347 5621812 aan de Via Cupa Santa Lucia 7.

Naar de goede herberg

Van Benevento naar Buonalbergo

Een prachtige tocht door het indrukwekkende landschap vol fruitbomen. Ook de rustige wegen - waaronder grote delen van de Via Traiana met enkele fraaie bruggen - geven deze etappe een haast toeristisch karakter. In Buonalbergo kun je in de Madonna della Macchia een houten beeld vinden dat herinnert aan de kruistochten naar het Heilig Land.

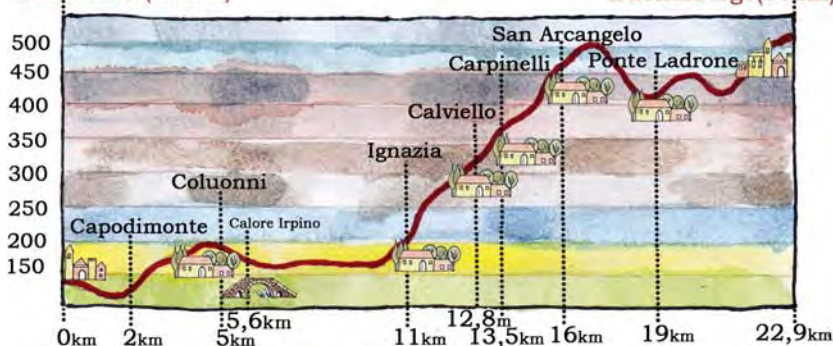
Routebeschrijving

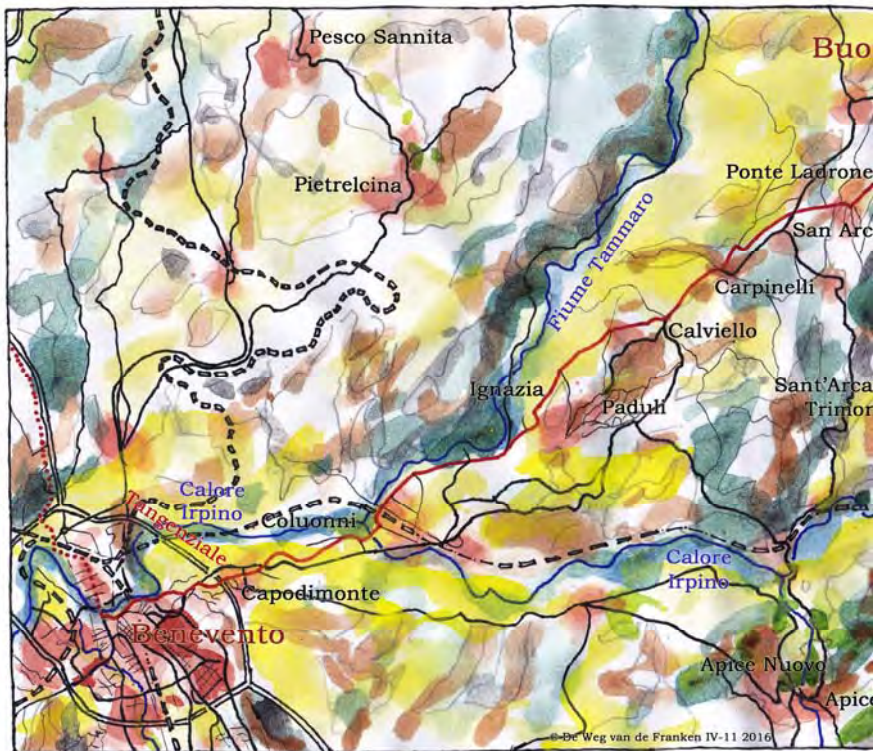
Deze etappe begint bij de fontein naast de Cattedrale. Je verlaat het plein in noord-oostelijke richting en je gaat rechtsaf over de Corso Guiseppe Garibaldi. Na 250 m ga je bij de Banco di Napoli linksaf over de Via Traiano. Je wandelt om de Arco di Traiano heen en je gaat rechtdoor over de Via San Pasquale. Je steekt de ingewikkelde rotonde nagenoeg recht over om je weg te vervolgen op de Via Ponticelli. Na 800 m loop je links om de moderne San Gennano in de richting van Apice naar de Via Nicola Ciletti. Na 350 m

wandelen door de wijk **Capodimonte** passeer je het viaduct over de SS372 Telesina en je blijft deze weg 800 m volgen tot je bij een marmerfabriek de voorrangsweg schuin oversteekt. Je volgt de versmalde en slingerende weg deels door een industrieterrein in **Coluonni**. Na 1,5 km steek je een asfaltweg over en volg je het pad dat met paaltjes is afgezet. Na 150 m houd je rechts aan om na een bocht naar rechts linksaf de brug over de rivier **Irpino** te kiezen. [Let op: aan je linkerhand ligt tussen de bosschages de middeleeuwse Ponte Valentino waar je -

Benevento (121 m)

Buonalbergo (531m)

ondanks de aangelegde voetgangersbrug - officieel niet over mag wandelen!]) Aan het einde ga je linksaf in de richting van *Pasta Flash* en direct weer rechtsaf. Je gaat onder de spoor- en wegviaducten door en je blijft rechtdoor wandelen. Al snel laat je het industrieterrein achter je en wandel je ruim 2,5 km over de weg, later ook even een pad en dan weer weg langs de rivier Tammaro. [Let op: er wordt hier al jaren gewerkt aan een tunnel, waar je door- of omheen kunt wandelen!]) Op een splitsing ga je rechtsaf in de richting van *Paduli*. Je blijft

over deze licht stijgende en soms bochtige weg, de Via Ignazia en later Via San Pietro, ruim 3,5 km rechtdoor lopen en je negeert daarbij afslagen naar het stadje *Paduli*. Je komt uit op de SS90, waar je linksaf gaat. Je loopt 1,5 km langs deze weg en je passeert in **Calviello** een supermarkt en bar. Aan het eind ga je bij een kruispunt rechtdoor over het onverharde pad. Eerst direct 50 m naar rechts en dan verder omhoog naar de bebouwing van **Carpinelli**. Je komt uit op een asfaltweg, die je recht oversteekt om volgen tussen boerderijen

door. Dit pad komt opnieuw uit bij de SS90. Je steekt twee wegen over om het pad links van het huis aan de overkant te volgen. Na 600 m wandel je over een asfaltpad om op het hoogste punt bij een boerderij in **San Arcangelo** weer over een pad verder te lopen. Na 800 m komt het pad tussen akkers

uit bij een verharde weg met rechts een fabriek. Je blijft het pad, de oorspronkelijke Via Traiana, licht dalend in noordoostelijke richting volgen en je steekt na 450 m een beek over. In de buurt van een boerderij met rood hekwerk buigt het soms onduidelijke pad naar rechts en je loopt 350 m om uit te komen bij een verharde weg. Je gaat linksaf en passeert dan een informatiebord bij de restanten van de **Ponte Ladrone**. Aan het einde ga je rechtsaf. Na 100 m passeer je de toerit tot een boerderij. Weer 100 m verder ga je linksaf over het pad tussen

Zicht op de heuvels van Paduli

akkers in noordoostelijke richting. Je passeert een boerderij aan je linkerhand en je blijft het soms natte pad volgen tot je bij de boschages een beek moet oversteken. Na 250 m ga je bij een verharde weg rechtsaf en direct linksaf. Bij de splitsing 50 m verder houd je links aan in noordoostelijke richting om ruim 2 km naar de eerste huizen van **Buonalbergo** te wandelen. Aan het eind van de Via della Madonna kom je uit bij de SS90, Via Nazionale. Je gaat rechtsaf en na het kerkje direct linksaf omhoog over de Via Orti. [*Let op: voor de San Nicola di Bari aan het Piazza Michele de Julis ga je rechtsaf over de SS90 om na 150 m linksaf omhoog te gaan naar de kerk!*] Op het pleintje ga je rechtsaf over de Via Roma. Na de Municipio ga je linksaf tot je op het Piazza Guiseppe Garibaldi uitkomt. Hier eindigt de beschrijving van deze etappe.

Ponte delle Chianche

Buonalbergo

De gunstige geografische ligging van deze plaats heeft ook voor een turbulente geschiedenis zorg gedragen. Zeker is in ieder geval dat de aanleg van de Via Traiana als alternatief voor de Via Appia niet alleen voor reizigers, maar ook voor de handel van groot belang is geweest. Van de oorspronkelijke wegen zijn nog slechts weinig sporen zichtbaar, maar des te meer spreken de mijlpalen, grafstenen en vooral bruggen nog tot de

Santuario della Madonna della Macchia.

verbeelding. De bijna 1800 jaar oude Romeinse Ponte delle Chianche is daarvan een prachtig voorbeeld: met de originele stenen platen, *chianche* in het plaatselijke dialect, vormt deze met drie bogen een overspanning voor de eens ruige rivier Miscano. Aan het einde van de middeleeuwen kregen de Svevi of Hohenstauffers invloed in dit gebied. Enkele straatnamen, zoals Via Manfredi, herinneren nog aan die periode. Maar natuurgeweld zorgde ook hier voor een wending: na een aardverschuiving gaf de koning van Napels in 1515 opdracht de stad op de heuvel te herbouwen. Opvallend is nu het Palazzo Spinelli, gebouwd in opdracht

van een rijke familie, maar nu het stadhuis van Buonalbergo. Op de binnenplaats bevindt zich vanaf 1954 een *pietra miliare*, een mijlpaal die oorspronkelijk de Via Traiana markeerde. Een andere *miliare* vind je aan de Via Luigi Perrelli. Op het hoogste punt van het Piazza Michele de Juliis ligt de San Nicola, die na een aardbeving in 1962 bijna volledig werd herbouwd. Interessan-

ter is het lager gelegen Santuario della Madonna della Macchia. In de schaduw van eeuwenoude iepen ligt deze kerk, waarvan het beeld uit de twaalfde eeuw van de Madonna met haar kind een trekpleister vormt. Rond 12 september wordt tijdens festiviteiten dit houten beeld bedekt met een mantel in een processie getoond. De legende wil dat het beeld door kruisvaarders is meegebracht uit het Heilige Land. Na verloop van tijd was het verdwenen en door een doofstomme herderin is het opnieuw gevonden. Zij kon bij het zien van dat heilige beeld plots weer spreken. Voorwaar een reden voor een pelgrimage naar deze plek.

Grotta di San Michele, Casalbore

daar loop je over een pad achter de akker door de bosschages in noordoostelijke richting opnieuw omhoog naar de Via della Madonne. Rechtsaf ga je daar naar de *Agriturismo San Martino* en linksaf naar de SS90 die je oversteekt om na 600 m bij boerderijen rechtsaf wandelend in **Casalbore** uit te komen. In dit 'witte dorp' vind je nog restanten van een kasteel dat daar in de twaalfde eeuw door de Noormannen werd gebouwd; ook de Grotta di San Michele geeft het belang aan van deze eeuwenoude plek op het kruispunt van schapenpaden in de Abruzzes.

Casalbore

pelgrimsverblijf: aan de Via Papa Giovanni XXIII 4 in **Casalbore** vind je de *Parrocchia Santi Pietro e Paolo*, ①39

Palazzo, Casalbore

Torre Normanna, Casalbore

Casalbore

Wanneer je overnacht in **Casalbore** kun je overwegen om **Buonalbergo** links te laten liggen. Na de restanten van de *Ponte Ladrone* houd je bij de splitsing niet links maar rechts aan over de Via della Madonna om na 800 m linksaf over het pad naar de restanten van de *Ponte delle Chianche* te wandelen. Van

Van Benevento naar Buonalbergo

082 5849164 of 333 427966; het *Convento Santa Maria della Misericordia*, ☎39 082 5849164 aan het Piazza Convento biedt pelgrims gastvrij onderdak.

hotel e.a.: ruim 1 km ten noordwesten van **Casalbore** vind je aan de Via Sant'Elia Necropoli Sannite 24 het *Agriturismo Oasi Masseria Sant'Elia*, ☎39 082 5849111 waar pelgrims welkom zijn; 6 km ná **Casalbore** vind je het

Panorama

aan de Contrada Malvizza di Sopra 92 (Montecalvo Irpino); tot slot kun je ook onderdak vinden in het *Casa Vacanze Pepe Francesco*, ☎39 082 5818831 op het adres Locanda Fosso San Pietro.

ELFDE ETAPPE IN HET KORT

+++

Niveau**6:45 uur****Duur****22,9 km****Lengte**

karakter: een wandeling grotendeels over rustige wegen en paden in de buurt van de oorspronkelijke Romeinse weg; in het tweede gedeelte stijgt geleidelijk ruim 350 m.

horeca en winkels: ondanks dat je enkele bars tegenkomt, wordt je geadviseerd voldoende proviand mee te nemen; in **Buonalbergo** is het mogelijk te foerageren en kun je prima eten aan het Piazza Castello in *Bar Honey da Cesare*.

pelgrimsverblijf: ook in **Buonalbergo** is er een *Ospitalità Povero o pellegrino* (OP) mogelijk. Neem contact op met de organisatie die zich hier mee heeft

belast: *Fraternità degli Ospitalieri di Santiago Roma e Gerusalemme*, de gegevens vind je bij *Adressen*; ook de *Parrocchia San Nicola di Bari*, ☎39 0824

929591 aan het Piazza Michele de Juliis biedt pelgrims onderdak. Aan de Via Rodolfo Scrocco 48 vind je de *Rifugio del Pellegrino*, ☎39 331 4640091.

hotel e.a.: Roberta de Nigris van het *Pro Loco*, ☎39 0824 929144 kan je meer informatie over verblijf in **Buonalbergo** geven. Je vindt het kantoor aan de Via Manfredi 4; ten zuidoosten vind je in de Contrada **San Martino** 2 het *Agriturismo San Martino*, ☎39 0824 929737.

Tussen de bergen door

Van Buonalbergo naar Celle di San Vito

Een afwisselende etappe met fraaie panorama's die over rustige wegen voert. Enkele minder duidelijke paden leiden je hopelijk over nagenoeg droge beekbeddingen. Je trekt ook langs windmolenparken, diverse contrada's of buurtschappen om te eindigen in een vriendelijk en hooggelegen dorp.

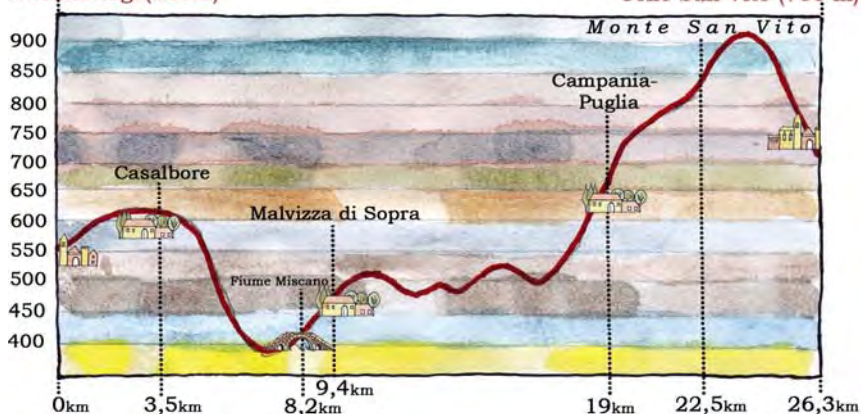
Routebeschrijving

Je verlaat het Piazza Guisepe Garibaldi in noordelijke richting omhoog over de Via San Antonio. Na de Misericordia houd je links aan. De weg gaat over in de SP209, Contrada Aia del Re, die je blijft volgen tot de bebouwing van **Casalbore**. Je negeert daarbij afslagen. Bij een kruispunt met vijf wegen houd je rechts naar beneden aan. Je komt ruim 2 km verder uit op het Piazza Giovanni XXIII bij de moderne Santi Pietro e Paulo. Je vervolgt je weg tussen de kerk en de bar over de SP139. Na ruim

1 km maakt de weg een bocht naar rechts en ga je rechtdoor over het pad. Je passeert een huis met overstekend dak aan je rechterhand. Je loopt door het gehucht Creti en je steekt de SS177 recht over. Je wandelt omlaag door de gehuchten Gaeta en OPietro Silvio om na 2,5 km door de doorwaadbare beek **Miscano** weer steil omhoog te gaan. Na ruim 1 km kom je de eerste bebouwing van **Malvizza di Sopra** tegen. Je steekt de SP125 over en je passeert het Santuario del Santi Pietro e Paulo. Na ruim 300 m gaat de

Buonalbergo(531m)

Celle San Vito (736 m)

Adressen

Algemeen

Wanneer je de overnachtingen van deel III positief hebt ervaren, dan kan dit deel je wat betreft de overnachtingsmogelijkheden verrassingen bezorgen. Vaak moet je uitwijken naar kostbare commerciële verblijfsplekken. Om het pelgrimsgevoel vast te houden is het overnachten bij redelijk goedkope Airbnb adressen te overwegen. Wanneer je op www.airbnb.nl (of de app) als voorbeeld kijkt bij Benevento, zijn er diverse mogelijkheden te vinden. Maar ook de veel kleinere plaatsen bieden vaak verrassende authentieke plekken met aardige ontmoetingen. Op dit deel van *De Weg van de Franken* is het ook mogelijk gebruik te maken van overnachtingsadressen die *Ospitalità Povero o pellegrino* (OP) worden genoemd. De organisatie die zich hier mee heeft belast is de *Fraternità degli Ospitalieri di Santiago Roma e Gerusalemme*. Je dient daarvoor een mail te sturen naar segreteria@fraternitaospitalieri.it. Je krijgt dan dikwijls een reactie van Monica d'Atti, die je op de hoogte brengt van de laatste stand van zaken rond slaapplekken voor pelgrims op weg naar het zuiden. Andere begrippen om te weten zijn *affittacamere*: kamers te huur; voor de luxe pelgrim biedt een *agriturismo* meer dan een slaapplek en natuurlijk kun je gebruik maken van www.booking.com of een plek vinden in een *Bed&Breakfast*. Een prettig verblijf!

Roma

Romeinse 'VVV' of APT (Azienda Provinciale del Turismo), Via Parigi 5, ☎39 06 82059127, www.romaturismo.it

Spedale della Divina Provvidenza di San Giacomo e San Benedetto Labre, Via dei Genovesi 11B, [**postcode: 00153 ROMA, Italië**] ☎39 327 2319312 of 338 4340072, info@pellegrinariroma.it

Centro Diffusione Spiritualità [Casa per Ferie], Via dei Riari 43, ☎39 06 68806122, info@istituti.religiosi.org

Casa d'Accoglienza Santo Spirito, Borgo Santo Spirito 41, ☎39 06 6861076, ssmsanpietro@libero.it

Casa Suore Preziosissimosangue, Via S.Maria Mediatrice 8, ☎39 06 631759, info@casapreziosissimosangue.it

Casa di Accoglienza Tabor, Via Paolo III, 9, ☎39 06 632264, ctabor@interfree.it

Ancelle del Santuario [Casa per Ferie], Via David Salinieri 5, ☎39 348 9900631, www.casaperferie.org

S.Maria delle Fornaci dei Padri Trinitari [Casa per Ferie],
Piazza S.Maria delle Fornaci 27, ☎39 06 39367632,
✉cfornaci@tin.it

Pensione Barrett Via Torre Argentina 47, ☎39 06 6868481 of
06 6892971, ✉michele@pensionebarrett.com

Centro Pellegrini Santa Teresa Couderc [Casa per Ferie],
Via Vincenzo Ambrosio 9-11, ☎39 06 35401142 of 393
3595070, ✉reservation@cenacolopellegrini.it

Figlie dei Sacri Cuori di Gesù e Maria, Via Pio VIII 28, ☎39
06 636825 of 393 75805, ✉info@casaravasco.it

Madonna Cenacolo, Via Vincenzo Ambrosio 9, ☎39 06
35401142, ✉cenacolopellegrini@hotmail.com

Ostello per la Gioventù 'Foro Italico', Viale delle Olimpiadi
61, [**postcode: 00194 ROMA, Italië**] ☎39 06 3236267,
✉roma@ostellionline.org

Marino

Pro Loco, Largo Palazzo Colonna 7, ☎39 06 9385555,
✉info@prolocomarino.it

Ostello Il Chiostro, Piazza Guiseppe Garibaldi 16, ☎39 06
93800060 of 39 331 1040470, ✉ostelloilchiostro1@gmail.com

B&B A Due Passi da Roma, Via due Santi Pascolaro 25,
✉www.booking.com

B&B Vittoria, Colonna 184, ☎39 06 9388141 of 340
6126835, ✉info@bbvittoriacolonnamarino.it

B&B Villino Lori, Via Mazzamagna 6, Frattocchie (4 km vóór
Marino), ☎39 06 93546764, ✉www.booking.com

B&B Patrian, Via Guglielmo Quattrucci 135, **Grottoferrata**,
☎39 340 7001972, ✉info@patrian.it

Borgo Castel Savelli Residence, Via Sentiero del Bosco 6a,
Grottoferrata ☎39 20 2629717, ✉www.budgetplaces.com

R H Squarciarelli, Via XXIV Maggio 2, **Grottoferrata**, ☎39 06
9410882, ✉info@squarciarelli.com

Artena

Pro Loco, Via A.Fleming 109, ☎39 06 9517931,
✉info@prolocoartena.it

OP, ✉segreteria@fraternitaospitalieri.it

Convento Francese Santa Maria di Gesù, Via del Con-
vento 83, (Padre Salvatore) ☎39 06 9517190 of 06 9517190

Albergo Ristorante Chiochiò Srl, Via Santa Maria 40 [ruim
1,5 km ten zuiden van Piazza Unione], ☎39 06 9517096,
✉info@ristorantechiochio.eu

Literatuur

Paolo Giulietti: **A Piedi a Gerusalemme**, Terre di Mezzo 2008, ISBN 9788861892101.

Een beknopte gids in Italiaans; 350 kilometer gedurende zestien dagen; het traject vanaf Acco naar Jasso in Palestina wordt beschreven.

Monica d'Atti en Franco Cinti, **La Via Francigena del Sud**, Terre di Mezzo 2011, ISBN 9788861891661.

Praktische Italiaanse wandelgids, die in dertig etappes de 800 km lange route vanaf Rome naar Bari, Brindisi en S.Maria di Leuca beschrijft. Het boek kent ook een in het Nederlands verkrijgbare vertaling van de hand van Rita Denkers kent. Informeer hiernaar bij de Vereniging Pelgrimswegen naar Rome op www.pelgrimswegen.nl.

Monica d'Atti en Franco Cinti, **La Via Francigena del sud. Verso Gerusalemme**, Sao Paolo Edizione (Itinerari dello spirito) 2014, ISBN 978 8821578885.

Een van de vele versies van de door de pioniers gewenste pelgrimspaden door zuidelijk Italië naar het Heilig Land; in het Italiaans; vooral aandacht voor de zogenoemde Via Gerosolomitana.

La Via Francigena nel Sud, Touring Editore & Rai Radio 2013, ISBN 978 8836562879.

Een speelse en handzame wandelgids in het Italiaans voor pelgrims op weg van Rome naar Brindisi, samengesteld door een team van auteurs en geïnspireerd op een serie radioprogramma's.

Ben Teunissen, **De Weg van de Franken III**, San Miniato – Rome, Free Musketeers 2015, ISBN 9789048421053.

Praktische en veelzijdige wandelgids voor pelgrims uit de serie van vijf gidsen die de route beschrijven vanaf Canterbury of Maastricht tot Rome en Bari. Ook verkrijgbaar als eGuide! Zie voor meer informatie op www.dewegvande Franken.nl.

Marletta van Attekum en Holger de Bruin, **Via Egnatia on foot**, Via Egnatia Foundation 2014, ISBN 9789082197303

Wandelgids voor pelgrims over de oude Romeinse route van Dürres in Albanië tot Thessaloniki in Griekenland. Je maakt kennis met de eerste helft van de route tot Istanbul. In 30 etappes wordt de 475 km lange route beschreven. Met voldoende kaartmateriaal en met opgave van overnachtingsadressen. Meer op www.viaegnatiafoundation.eu!